

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

תוכן

- א. טרף והעלה שני גורלות ... הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו ... הסגן אומר לו ... ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך.....1
- ב. נתנן על שני השעירים ואומר לה' הטאת ... והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.....2
- ג. טרף בקלפי כי היכי דלא ניכוין ולישקול.....2
- ד. קלפי של עין היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידיים.....3
- ה. וכלי שרת דעין לא עבדינן.....3
- ו. כל כהן מגיעו כפול הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נומלין ואוכלין.....3
- ז. עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום שלשה בוידי ראשון ושלשה בוידי שני ושלשה בשעיר המשתלח ואחד בגורלות וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו.....4

דף לט.

הלכתא למשיחא

א. טרף והעלה שני גורלות ... הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו ... הסגן אומר לו ... ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך

לאחר שהתורה כהן גדול על פרו ובא כשהסגן מימינו וראש בית אב משמאלו, למזרח העזרה לצפון המזבת, ששם העמידו לו שני שעירים אחד לימינו ואחד לשמאלו לקיים מצות הגורלות המפורשות בתורה (פרשת אחרי מות טו, ח) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד ליקוק וגורל אחד לעזאזל. והיו מניחים לו שם קלפי כמבואר לעיל דף לו.

טרף בקלפי כדרך שיבואר להלן, והעלה שני הגורלות בשתי ידיו¹ לשם שני השעירים ופותח ידיו, אם של שם עלה בימינו הסגן אומר אישי² כהן גדול

¹ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג הלכה ג
² כלומר אדוני. תוי"ט במשנה פה פ"ד מ"א

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

הגבה ימינד, ואם בשמאל עלה ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך.

ב. נתנו על שני השעירים ואומר לה' חטאת... והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

ונותן שני הגורלות על שניהם, הגורל שעלה בימינו היה נותן על השעיר שלימינו והגורל שעלה בשמאלו היה נותן על השעיר שלשמאלו.

וכשהוא נותן את הגורל על שעיר החטאת³ אומר להשם חטאת⁴, ומזכירו ככתבו שהוא השם המפורש, כמו שיבואר להלן עמוד ב'.

והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהם שומעים את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה, היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ו"א⁵ שאף הוא היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים שהיה מאריך בשם בנעימות קול עד שהיו כורעין ואומרים ברוך שכמל"ו ואז מסיים ואומר "חטאת". וי"א⁶ שרק ביהודיים היה עושה כן אבל כאן לא מציינו לא במשנה ולא בברייתא ואף הרמב"ם לא הזכירו.

ג. טרף בקלפי כי היכי דלא ניכוין ולישקול

י"א שטרף כלומר שערבב הגורלות⁷ בקלפי, וי"א⁸ שחטף ולקח פתאום בחטיפה מהקלפי. וכל זה כדי שלא יתכוין להכיר במשמושו איזה של שם ויטלנו בימין, לפי שסימן יפה היה כשהיה עולה בימין.

³ רמב"ם שם פרק ב הלכה ו - ז

⁴ וא"ת הא אמרי' בפ"ק דנדריים מנין שלא יאמר אדם לה' עולה וכו' ת"ל קרבן לה' וי"ל שאני התם דילמא אמר לה' ולא אמר קרבן וקמפיק שם שמים לבטלה, אבל הכא לא שייך למימר הכי הרב פרי"ח ז"ל. וכבר הוקשה לו כן להתוס' ישנים ז"ל ותי' דהכא נמי קרא כדכתיב ברישא לה', "אשר עלה עליו הגורל לה'" והדר ו"עשהו חטאת" ימי שלמה שם פרק ג הלכה ג. ותפארת ישראל במשנה שם "נ"ל דהתם בנדבה דשייך בהו ממליך משא"כ הכא בחובה, ותו דכבר הניח הגורלות, להכי תו לא חיישי' שמא ממליך".

⁵ אבודרהם.

⁶ מעתה מילתא דלא איתמר לא בברייתא ולא בגמרא וגם הרמב"ם לא אמריה אנן ניקום ונימריה כנ"ל וכן תמצא בעקידה שער כ"ג שהזכיר גם כאן והכהנים והעם עד בשכמל"ו ולא הזכיר אף הוא היה מתכוין כמו שהזכיר בשלשת הוידויים ב"י תרכא

⁷ טרף פירוש ערבם. ערוך. וכ"כ הרמב"ם ב"ב קכב. טרף עירבב כמו בצים טרופות בקערה. תוספות ראשון לציון מסכת יומא פרק ד משנה א

⁸ הר"ב שם

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

ד. קלפי של עץ היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידיים

שני הגורלות⁹ אחד כתוב¹⁰ עליו להשם, והיה כתוב בשם המפורש¹¹, ואחד כתוב עליו לעזאזל, והם כשרים מכל דבר בין מן העץ בין מן האבן בין מן המתכת, אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, אחד כסף ואחד זהב, אלא שניהם שווין, ושל עץ היו, ובבית שני עשו אותם של זהב, כמו שנתבאר לעיל דף לו. ומני אז אסור לשנותם¹².

ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי הידיים כדי שיכניס שתי ידיו ולא יתכווין להוציא דוקא אחד מהם, וכלי זה והגורלות¹³ של חול הם, והכלי של עץ היה וקלפי שמו.

ה. זכלי שרת דעץ לא עבדינן

המנורה¹⁴ וכליה וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד, ואם עשאו של עץ או עצם או אבן או של זכוכית פסולין.

ו. כל כהן מגיעו כפול הצנועין מושנין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין

אין לכהן למנוע עצמו¹⁵, מלנסות לחלוק ואכול קדשים שאכילת קדשים מצוה, ולפיכך על אף שיש כהנים מרובים, מצוה לכל כהן לנסות לקבל חלק בלחם הפנים, בעומר ובשתי הלחם.

במה דברים אמורים אם יכול לקבל בזית, אך אם אינו יכול לקבל אפילו בזית, רשאי למשוך ידו. ואדרבא כך נהגו הצנועין בחלק מימי בית שני,

⁹ רמב"ם שם פרק ג הלכה א

¹⁰ עיין בהר המוריה ובמעשה רקח שבירושלמי הכריחו שחקוקים היו כדי שיתקיימו לעולם, ורבינו לא הזכירו מפני שנמשך אחר לשון המשנה. ונלכנ"ד שכשהיו עשויים מעץ היו כתובים, שהרי אפשר שלא ישתמשו בהם שוב, שהעץ אינו מתקיים אך מכיון שעשאו יהושע בן נמלא של זהב חקקו בהם שיהיה קיים לעולם שהרי זהב מתקיים וישתמשו בהם גם לשנים אחרות. וצ"ע.

¹¹ כן מוכח בגמ' לעיל לו. "לא צריכא לכדתניא לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב, יכול אף זה כן" הרי שהיה כתוב עליו שם ה' כמו שהיה כתוב על הציץ.

¹² ערוך השולחן העתיד הלכות עבודת יום הכיפורים סימן קס סעיף י – יג

¹³ מים חיים מובא בפתח הבית שם.

¹⁴ רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א הלכה יח

¹⁵ לקוטי הלכות יד.

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

שנשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, ומכיון שלא היה מוגיע לחלקם אלא כ – פול היו מושכים ידיהם.

ורשאים למשוך ידיהם ממתנות כהונה שאין באכילתם מצוה, כגון זרוע לחיים וקיבה בגבולים.

דף לט:

הלכה למעשה

ז. עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום שלשה בוידוי ראשון ושלשה בוידוי שני ושלשה בשעיר המשתלח ואחד בגורלות וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו

עשר פעמים מזכיר הכהן הגדול את השם המפורש ביום הכפורים שלש פעמים בכל וידוי ואחד בגורלות שאומר לה' הטאת ומתודה ביום זה שלשה וידויים, אחד על ידי עצמו תחילה, וידוי שני על ידי עצמו עם שאר הכהנים, ושניהם על פר הטאת אשר לו, והוידוי שלישי על ידי כל ישראל על שעיר המשתלח.

ובזמן הזה שאין לנו בעוונותינו הרבים מי שיכפר בעדנו, מתפללין העבור מוסף אבות וגבורות וקדושת השם, אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' עבודה והודאה וברכת כהנים וידוי, ומחזיר ש"ץ התפלה אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' ואומר עלינו לשבח, אוחילה או"א היה עם פיפיות שלוחי עמך, וסדר עבודה והוידוי שהיה כ"ג מתודה.

וזה נוסחו¹⁶ "אנא השם. חטאתי. עויתי. פשעתי לפניך אני וביתי. אנא בשם. כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים. שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי. כפתוב בתורת משה עבדך מפי כבודך. כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ידך תטהרו" ובידוי השני היה מוסף ובני אהרן עם קדושה. ובידוי השלישי שעל השעיר היה מתודה על ישראל והיה אומר אנא השם. חטאו. עו. פשעו לפניך עמך בית ישראל. אנא בשם. כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים. שחטאו ושעו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל. כפתוב בתורת משה עבדך מפי כבודך. כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ידך תטהרו"

¹⁶ טור אורח חיים הלכות יום הכיפורים סימן תרכא

הַלְכַתָּא לְמַעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

הרי שלש פעמים הזכיר את השם, בכל וידוי בשלש וידוים הרי תשע, וכשהוא נותן את הגורל על שעיר החטאת אומר להשם חטאת, וכל הזכרת שם שנאמרו אומר שם המפורש¹⁷.

נחלקו הראשונים בנוסח הוידוי דעת הרמב"ם ור"ח¹⁸ וכן הוא הנוסח בתוספתא "אנא השם עויתי וכו' ואנא השם כפר נא" ודעת הטור וב"י¹⁹ כדאיתא בירושלמי "א"ר חגי בראשונה היה אומר אנא השם ובשנייה אנא בשם²⁰" שכשמבקש רחמים על הכפרה²¹ יש לומר אנא בשם כלומר שהקב"ה יושיע ע"י שם העצם שהוא רחמים גמורים בלי תערובות דין כלל. וכן מנהג ישראל.

עוד נחלקו שרב האי גאון כתב "שהיה אומר שם של מ"ב אותיות ועדיין מצוי הוא בישיבה בקבלה וידוע הוא לחכמים וכן כשהיה אומר לפני ה' תטהרו היה אומר שם המפורש". ודעת רמב"ם והרא"ש שהיה אומר השם ככתבו²² והוא שם של יו"ד ה"א וכו' אלא שמזכירו ככתיבתו והוא שם הנקרא שם מפורש והוא מקור לכל השמות וכולם נאצלים ממנו.

בראשונה היה מגביה את קולו בשם, כיון שרבו פרוצין חזרו לאומרו בקול נמוך ומבליעו בנעימות עד שלא יכירו בו אפילו חביריו הכהנים.

ובזמן הזה אין להזכיר שם השם בוידוי בסדר העבודה²³ אלא ורק לומר "השם" ובשם" מלבד כשמסיים לפני יְדוּד תְּטַהְרוּ שמזכירים שם ה'²⁴ שמילים הם מהפסוק וקרא הוא דקרינן²⁵ ואין

¹⁷ אולם עיין בפרישה שכתב מהמהרי"ל (סוף דף ס"ה) (הל' יוה"כ סי' יז עמ' שמד) מהר"י סג"ל היה אומר אנא השם הטאתי אנא בשם כפר נא וכן כתב מהר"ם ז"ל והטעם דכשהיה כהן גדול מתודה ביום הכפורים אז היה מזכיר את השם בכינויו וכשהיה מתפלל אנא כפר נא היה מזכירו ככתבו ולכך נהגו החזונים לומר אנא בשם כפר נא כבי"ת רצה לומר בשם המפורש ובראשון אנא השם ר"ל בכינויו עכ"ל ולפי מה שכתבתי בסמוך מה שמצאתי באשיר"י של קלף דבראשון כתב אנא יי' ובשני בשם שמשמע משם דבשניה לא הזכיר השם המפורש בהדיא והכי מסתבר לומר לפי מ"ש כאן מהרי"ל דלא היה מזכיר שם המפורש בכל פעם יותר נראה שהיה מזכירו מתחלה ואחר כך אמר אנא בשם ור"ל בשם שהזכרתי כבר. גם אנא השם בה"א הידיעה יותר משמע שרומז על שם המפורש ממה שנרמז באנא בשם וק"ל.

¹⁸ שכתב "לא משגחינן ברבי חגי לגבי מתני' ובסדר של ר' שלמה הכבלי כתב בשניהם השם"

¹⁹ וכאבי עזרי ומהרי"ל ומהר"ם מובאים שם בטור ובנו"כ

²⁰ בסדר אתה כוננתה כתב בראשונה אנא השם ובשנייה אנא בשם וכ"כ אבי העזרי כיון שפי' רבי חגי דבראשונה היה אומר אנא השם ובשנייה אנא בשם הכי עבדינן דאמוראי בקיאי בגירסא מפי מינן וסבורני דבראשונה היה אומר כ"ג אנא השם ובשנייה אנא בשם

²¹ ט"ז אורח חיים סימן תרכא ס"ק ב, ושולחן ערוך הרב שם סעיף יא – יב

²² וכן הוא בפ"י המשניות יומא שם ובר"ב שם

²³ דלא אמרינן שם אדנות להורות שבשם המפורש היה אומר כהן גדול.

²⁴ בלשון אדנות כהזכרתו כל השנה

²⁵ ואין אנו באים לומר באיזה ענין היה מזכיר כהן גדול השם אלא אנו קורין הפסוק בכינויו כדרכינו לקרות. וזהו דעת הרי"ף גאות שם אך דעת ר' סעדיה גאון שגם כאן מזכיר "השם". ועיין ב"ח שם שכתב "אכן לפי עניות דעתי נראה דעיקר מחלוקת גאונים אלו היא בזה דדעת רב סעדיה היא דהטעם שאנו קורין אנא השם ולא אנא אדני הוא דמאחר שאין זה אלא דרך סיפור שאינו מזכיר השם דרך בקשה או דרך שבח והודאה אם כן יש בכאן משום מוציא שם שמים לבטלה ולפיכך ס"ל דהוא הדין נמי בלפני יי' ודעת הרי"ף גיאות דיש לחלק דדוקא אם היה קורא השם בכינויו אנא אדני היה עובר משום מוציא שם שמים לבטלה מאחר שלא הזכיר השם דרך בקשה וכו' שאינו כי אם סיפור מה שעבר בזמן שהיה כהן גדול אבל לפני יי' אף על פי שהוא דרך סיפור מכל מקום מקרא הוא דקרינן ואין בכאן משום מוציא שם שמים לבטלה אפילו קורא המקרא אף פעמים ביום".

הַלְכַתָּא לַמַּעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בַדְּרַף הַיּוֹמִי

מַסַּכְתָּא יוֹמָא

אנו הוגים השם באותיותיו. וכן כשמזכירים הנחת הגורלות אומרים²⁶ לַיְדָּוֶד חֲטָאתָ בְּהַזְכַּרְתָּ שֵׁם ה'. וי"א²⁷ שבהנחת הגורלות יאמר ... וְאָמַר לְשֵׁם חֲטָאתָ בְּכִינוּי.

ונוהגין ליפול על פניהם²⁸ כשאומרים "והכהנים והעם" כו' וגם ב"עלינו לשבח". שאנו עושין כן לדוגמת מה שהיה. אבל הש"ץ אסור לו לעקור ממקומו בשעת התפלה ולילך לאחוריו כדי ליפול על פניו, ויש למחות ביד העושים כן. ונוהגין שהש"ץ עומד בתחלה רחוק קצת מן התיבה בענן שלא יצטרך לעקור רגליו כדי ליפול על פניו.

אולם אין נוהגין ליפול על פניהם כשאומר הש"ץ לְשֵׁם חֲטָאתָ, ומנהג אשכנז²⁹ בנוסח "אמיץ כח" שגם אין אומרים "והכהנים והעם". אך בנוסח³⁰ "אתה כוננת" אומרים "והכהנים והעם".

²⁶ מנ"א ומאמר מרדכי שם

²⁷ בב"ה כתב צריכין לדקדק בפיוט כשאומרים צעק בקול רם ליי' הטאת שיאמרו לשם הטאת וכן אצל וכך היתה תפלתו של כהן גדול ביום הכפורים וכו' יהי רצון מלפניך וכו' שלא יאמר אדני אלא יהי רצון מלפניך השם שתהא השנה וכו' וכן בסוף ועל אנשי השרון היה אומר יהי רצון מלפניך השם שלא יעשו בתיבהם קבריהם וכו' מאחר שכל זה אינו כי אם סיפור הבקשה שעברה וכן בכל מקום שהוזכר השם בסיפור כזה ולא ראיתי במחבר שהתעורר להזהיר על זה". אך בט"ז שם ס"ק ב הסכים עמו בגורלות אבל כתב דבתפלתו של כהן גדול כיון שלא אמרו בשם המפורש א"כ אין אנו צריכים לומר בכינוי עיי"ש. וכן בא"ר ובא"ז

²⁸ שו"ע הרב שם

²⁹ בתוספות יום טוב יומא פרק ו משנה ב ד"ה והכהנים למה לא תיקן הפייטן לגבי לה' הטאת נמי הכהנים והעם, והינו מכת שהפייטן רצה לסיים החזן לומר להם תטהרו, וגבי לד' הטאת לא היה אומר הכהן גדול תטהרו, ע"ש. ואני מוסיף על דבריו דיש לומר דד' השתחוואות עשו הכהנים ביום הכיפורים, ויש לומר שהם היו כנגד ד' אותיות השם ברוך הוא, דכיון [ד]מפני השם היו כורעים, והרי בשם הוי"ה ד' אותיות, ולכך כנגד אות מהשם הוי השתחוואה אחת. ותינה בזמן הבית דלא היה השתחוואה אחרת לכך יש ד' השתחוואות הללו, אבל אנו שכורעים תחלה בעלינו, ואם כן יש לנו כבר השתחוואה אחת, לכך תקנו עוד ג', להיות בצירוף ד' השתחוואות, כן נראה לפענ"ד נכון בזה. חכמת שלמה אורח חיים סימן תרכא סעיף ד

³⁰ ואפשר דס"ל כדעת אבודרהם לעיל שהיה מתכוין לומר את השם ולומר הטאת